Välskriven preventionsbibel

Guide to clinical preventive services. Report of the US Preventive Services Task Force. 2 ed. 953 sidor. Baltimore: Williams & Wilkins, 1996. Pris ca 370 kronor. ISBN 0-683-08508-5.

Recensent: professor Erik Allander, socialmedicinska enheten, Huddinge sjukhus.

Förebyggande åtgärder har ifrågasatts i dagens nedskärningar, där kronorna jagas intensivt. Osäkra resultat, tveksamt behov av mera diffust långsiktig karaktär samt att visst förebyggande arbete är onödigt har varit några av argumenten mot vissa former av prevention. Diskussionerna har bl a gällt bröstcancer och delar av barnhälsovården.

Vänder sig till primärvårdsfolk

Därför hälsas denna sammanställning från USA av nuläget på preventionsfronten med glädje. Det är en omfattande revidering av 1989 års första upplaga. Boken är i första hand avsedd för primärvårdsfolk – främst läkare och sjuksköterskor – men är enligt författarna relevant även för »family practice, internal medicine, obstetrics, gynecology, and pediatrics».

Väsentligt utökad upplaga

Det är ett jättearbete man har presterat. Elva nya kapitel har lagts till av den för boken ansvariga gruppen – US Preventive Services Task Force. Denna kärngrupp består av tio välrenommerade personer från skilda områden förstärkta för speciella uppgifter med inte mindre än 157 forskare/kliniker. Mer än 700 experter har sett över rekommendationerna.

Detta skulle kunna leda till ojämnhet, splittring och brist på balans. Men resultatet är det motsatta. Med sin logiskt koncentrerade genomgång av screening för nio huvudområden med 53 underavdelningar greppar den över hela folkhälsoområdet. Kardiovaskulära sjukdomar, neoplasm och infektion finns bland huvudområdena. De sjukdomsspecifika avsnitten är koncentrerade, välskrivna, lättlästa, och bedömningar och slutsatser är väldokumenterade; ett omdöme som också gäller de övriga avsnitten.

En särskild del på elva avsnitt tar upp hur rådgivning bör gå till för att vara optimalt effektivt förebyggande. T ex ges välunderbyggda råd för att få rökare att sluta röka och för att få ryggsjuka att bli bättre. Ett särskilt avsnitt tar upp vaccination och kemoprofylax.

För att underlätta för läsaren har man slutligen sammanfattande graderat i fem steg styrkan av den vetenskapliga dokumentationen och kvaliteten på undersökningarna som ligger bakom. Kontrollerade studier ger högst poäng.

Varje avsnitt är rikligt försett med referenser – totalt 6 000 (!) – till den aktuella vetenskapliga litteraturen. I ett koncentrerat metodavsnitt presenteras grunderna för de epidemiologiska resonemangen, som är en grundbult i sådana här sammanhang, liksom preventionsrekommendationer för olika åldersklasser.

Lättläst och prisvärd

Denna blåa tegelsten på sina 953 sidor är generellt lättläst och påfallande enkel att hitta rätt i genom den mångfald ingångar den erbjuder för läsarens vetgirighet.

Boken präglas av en saklig entusiasm som inte förfaller till den vanliga förebyggandepanegyriken. Det allra mesta är överförbart till svenska förhållanden.

Det trots bokens omfattning blygsamma priset, ca 370 kronor, gör att den kan infogas även i en smal budget. Boken rekommenderas varmt till alla som är verksamma med förebyggande arbete, såväl kliniker som administratörer. •

Uttömmande information om bröstsjukdomar

Jay R Harris, Marc E Lippman, Monica Morrow, Samuel Hellman, eds. **Diseases of the breast.** 1 047 sidor. New York: Lippincott–Raven, 1996. Pris $ 184. ISBN 0-397-51470-0.

Recensent: docent Mats Heideman, överläkare, kirurgiska kliniken, Kärnsjukhuset, Skövde.

Den aktuella, över tusen sidor tjocka versionen, har i många stycken omarbetats. De flesta av de 105 författarna kommer från USA, och sju från Europa. Boken innehåller kliniskt relevant information kombinerad med de bakgrundsfaktorer som krävs för att förstå verkningsmekanismerna vid såväl benigna som maligna bröstsjukdomar. Specialister inom olika fält har tillsammans skrivit en initierad volym.

Given plats i referensbiblioteket

Boken är välskriven med en översiktlig sammanfattning i slutet av flera av avsnitten. Den ger ingående och aktuell information till glädje för såväl den som mer sporadiskt träffar denna typ av patienter liksom för specialisten. Texten är väl skriven och illustrerad och har aktuella referenser inom ämnesområdet. Den förtjänar väl sin plats i referensbiblioteket hos den som arbetar med patienter med bröstsjukdomar.

Boken är grundligt genomarbetad och täcker de flesta områden, som genetik, embryologi och anatomi, liksom gradering av olika brösttumörer och prognostiska faktorer. Kliniska och röntgenologiska undersökningar har fått egna avsnitt, liksom olika biopsitekniker av misstänkta lesioner. Mycket kunniga författare har beskrivit klinik och behandling vid benigna bröstförändringar. Så har även skett med etiologi och prevention av bröstcancer liksom screening och handhavande av högriskpatienter. Skillnaden mellan olika typer av brösttumörer har angivits utförligt liksom resultatet av sjukdomen med och utan terapi.

Strategier för cancerbehandling

Speciella situationer i samband med bröstcancerterapi har fått egna avsnitt. Lymfödemets uppkomst, orsak och terapi har behandlats utförligt. Bröstcancer vid graviditet är inte en vanlig kombination, men förenad med hög mortalitet. Omfattande information för val av behandling i denna situation har givits. Axillära metastaser utan kliniskt upptäckt primärhärd är också ett av de tillstånd där olika behandlingsstrategier på ett upplysande sätt har vägts mot varandra.

Uppföljningsrutiner liksom olika val av terapi vid återfall efter primär behandling av bröstcancer har ingående angivits, och de olika alternativen har vägts mot varandra. Ett helt kapitel har ägnats åt rehabilitering och stöd vid bröstcancer. Här finns även en sektion om sköterskans roll i behandlingen av bröstcancer, där ett välskrivet kapitel om rehabilitering och stöd vid tumörsjukdomen finns.

Strategier för studier av brösttumörer liksom hur resultat av kliniska behandlingsserier skall värderas har ägnats egna avsnitt. Det finns dock områden i boken med begränsat intresse för svenska förhållanden. Hit hör ett kapitel om legala aspekter vid bröstcancerbehandling som berör förhållanden i USA. •

Intensivvård av hjärtsjuk ur brett perspektiv

Vladimir Kvetan, David R Dantzker, eds. **The critically ill cardiac patient. Multisystem dysfunction and management.** 417 sidor. Philadelphia: Lippincott–Raven, 1996. Pris $ 143.75. ISBN 0-397-51465-4.

Recensent: överläkare Mikael Dellborg, hjärtsektionen, medicinkliniken, Östra sjukhuset, Göteborg.

Denna bok beskriver ur ett mycket brett perspektiv i sammanlagt 22 kapitel modern intensivvård av en i grunden kardiologiskt sjuk patient. Utgångspunkten är således en patient med bakomliggande eller nyligen förvärvad kardiovaskulär sjukdom och där intensivvård av flera olika skäl kan bli aktuell. Boken innefattar synpunkter på patofysiologi, preoperativ värdering samt mera organspecifika synpunkter på ventilation, neurologiska koexisterande sjukdomar eller komplikationer, njursjukdomar, sepsis, trauma, radiologi och monitorering.

Irrelevanta inslag

Boken upplevs som bitvis ganska ojämn. Vad gäller ett delavsnitt om monitorering av kardiopulmonell funktion inom intensivvården ägnas detta nästan enbart åt transesofa-

geal ekokardiografi. Onekligen mycket användbart men knappast den enda tillgängliga metoden för monitorering.

Ett omfattande avsnitt ägnas åt komplikationer till invasiva procedurer, vilket möjligen har större relevans för amerikanska intensivvårdsläkare med den utbredda användning av exempelvis pulmonarartärskatetrar som finns där. Ett avsnitt om obstetriska akutsituationer hos kardiologiskt sjuka patienter finns också. Där framförs en del relativt kontroversiella synpunkter där riskerna för maternella komplikationer enligt mitt förmenande underskattas och där referenslistan inte upplevs som helt aktuell.

Bredd på bekostnad av djup

Huvudproblemet med denna typ av breda uppslagsverk är att de å ena sidan är alltför omfattande för att läsas tvärs igenom och å andra sidan har svårt att bli tillräckligt djupa på de avsnitt man verkligen vill tränga in i. Det utomordentligt breda perspektiv man försöker anlägga finns knappast på någon svensk intensivvårdsavdelning, särskilt inte med den tendens till de alltmer organspecifika intensivvårdsavdelningar vi sett under de senaste åren (Neuro-IVA, Thorax-IVA, MIVA, HIA osv).

Boken kan ha ett värde för en brett intresserad intensivvårdsläkare i senare delen av sin utbildning för att skaffa sig fördjupade kunskaper om något specifikt område. Läsningen kräver dock viss urskillning.

Avsnittet om riskevaluering vid icke-kardiell kirurgi hos hjärtsjuka patienter är utmärkt och relaterar relativt väl till svenska behandlingstraditioner och utredningskrav. Å andra sidan är avsnittet om riskstratifiering efter genomgången hjärtinfarkt mindre relevant för en svensk läsare och ligger enligt mitt förmenande litet vid sidan av bokens huvudmål. •

Utmärkt basbok i internmedicin

John Axford, ed. **Medicine.** Oxford: Blackwell Science, 1996. Pris £ 24.95. ISBN 0-632-02707-X.

Recensent: f d överläkare Dieter Lockner, Trångsund.

»Medicine» kallas handbok. Den är bunden och tryckt på kraftigt papper. Den är skriven av 27 engelska och en australiensisk författare. Boken inleds med ett kapitel om molekulär biologi och innehåller utöver de klassiska internmedicinska ämnena även kapitel om hudsjukdomar, psykiska sjukdomar och palliativ vård.

Boken innehåller, för att vara en handbok i svensk bemärkelse, inte tillräckligt detaljerad information. På de flesta områden är dock innehållet så detaljerat att de flestas behov blir tillgodosedda.

Utomordentligt didaktisk

»Medicine» imponerar genom sin genomgående utomordentligt didaktiska utformning och enhetlighet. Man får känslan av att boken är skriven av en enda författare, så homogen är den. Den didaktiska kvaliteten uppnås framför allt genom att allt väsentligt är sammanfattat i otaliga färgade rutor. Där finns t ex faktarutor som sammanfattar allt väsentligt om viktiga sjukdomar med kanske en karaktäristisk röntgenbild eller en principskiss som tillägg. Andra rutor summerar sjukdomsorsaker, behandlingsstrategier eller hur ingrepp skall utföras och mycket mer. Det finns knappast någon sida utan en eller två sådana rutor. Därutöver förklaras många processer, från mikroskopisk till makroskopisk nivå, i färgskisser och diagram, vilket gör boken mycket instruktiv och lättläst.

Brister något i aktualitet

Man kan kritisera att de allra senaste behandlingsmetoderna ibland saknas. Det låter sig diskuteras om sådana måste vara med. Jag personligen tycker att man gärna kan offra aktualiteten på bekostnad av bokens didaktiska kvaliteter och enhetlighet. Det måste ta tid att redigera en sådan stor bok med så många författare, för alltid dyker nya medikament eller behandlingsmetoder upp.

Det förvånar att inte lågmolekylära hepariner nämns, vilka på senare år revolutionerat profylax och behandling av tromboser. Inom mitt eget gebit ser jag att man i England vid benmärgsprov inte snittar blodkoagel med mikrotom och att man ger patienter med sickelcellsanemi livslång penicillinbehandling.

Praktisk uppslagsbok

Jag tycker att Axfords »Medicine» slår många böcker på marknaden vad beträffar praktiska uppslagsböcker i internmedicin. Den lämpar sig väl som basbok för såväl studenter som läkare. Endast subspecialisten behöver extralitteratur inom sitt område. •

Sammanfattning av studier av immunterapi vid cancer

Martin Gore, Pamela Riches, eds. **Immunotherapy in cancer.** 291 sidor. Chichester–New York–Brisbane: Wiley, 1996. Pris £ 55. ISBN 0-471-96007-1.

Recensent: professor Håkan Mellstedt, institutionen för onkologi, Akademiska sjukhuset, Uppsala.

Immunterapi vid cancer är ett behandlingsalternativ som kommit för att stanna. Den kliniska utvecklingen har emellertid varit långsam, och resultaten är begränsade. Man skall emellertid ha i minnet att de första 25 åren av utveckling på kemoterapiområdet gav också blygsamma kliniska resultat.

Utvecklingen av immunterapi har trots detta gått med en rasande fart under de senaste 15 åren. Det gäller främst förståelsen av hur immunsystemet fungerar och framtagning av tekniker för produktion av bioterapeutika/ immunterapeutika. Basen för rationell utveckling av immunterapi är således lagd. För att kunna använda dessa medel rätt behövs emellertid en helt annan kunskap än för att använda kemoterapeutika, vilken idag praktiskt verksamma onkologer/hematologer till stor del saknar. Tyvärr innehåller boken inte några sådana fundamentala kapitel, vilket hade ökat dess värde. Det förutsätts i en del avsnitt att läsaren har baskunskaper i tumörimmunologi.

Inte helt aktuell

På ett förtjänstfullt sätt går författarna för varje immunterapeutika igenom kliniska effekter av i stort sett samtliga publicerade studier inom området och gör en kritisk utvärdering. För den som snabbt vill skaffa sig en uppfattning om den kliniska effekten av olika immunterapeutika, t ex interleukin-2, är boken att rekommendera. En nackdel är dock att den inte är helt aktuell, vilket gör att den delvis blir ett värdefullt historiskt dokument. Boken tar endast upp studier till och med 1993. Sålunda nämns inte Riethmüllers genombrottsstudie med MAb17-1A vid coloncancer stadium C, vilken markant ändrat vår syn på antikroppsterapi. Inte heller nämns peptidbaserade vaccinationsstudier vid solida tumörer, idiotypvaccinering vid B-cellsmaligniteter eller den adjuvanta effekten av cytokiner t ex GM-CSF. Detta visar hur snabbt området progredierar, vilken omöjlig uppgift det är att skriva en attraktiv bok inom detta område och hur svårt det är för icke-superspecialisten att hålla sig à jour med utvecklingen. Var skall de hämta sin kunskap?

Ett kapitel ger en lättfattlig översikt om genterapi vid cancer och är en utmärkt läsning för den som kortfattat vill sätta sig in i hur utvecklingen inom detta område kan komma att te sig.

Boken kan rekommenderas till onkologer/hematologer verksamma inom immunterapiområdet och som snabbt vill ha en komplett sammanfattning av terapeutiska studier med bioterapeutika fram till och med 1993. •

Vad kostar boken?

Det händer att den uppgift om bokpriset som Läkartidningen uppger i recensioner inte stämmer med det pris bokhandeln begär.

Vi har successivt övergått till att ange priset i utgivarlandets valuta, eftersom många faktorer gör att ett omräknat pris lätt blir missvisande. Valutakursen kan variera, bokhandelns omkostnader likaså.

Vi vill ge våra läsare rådet att kontrollera priset med bokhandeln innan boken beställs. Det händer att kostnaden för en bok blir upp till dubbelt så stor som en direkt omräkning efter valutakursen antyder.